

**แผนพัฒนาการท่องเที่ยวและนันทนาการ
พื้นที่โครงการพัฒนาดอยตุง จังหวัดเชียงราย**
**TOURISM AND RECREATION DEVELOPMENT PLAN OF DOI
TUNG DEVELOPMENT PROJECT, CHIANGRAI PROVINCE**

ผู้ประพันธ์ **เชษฐมาส¹⁾**
 บรรณาธิการ **กุลดิลก²⁾**

Surachet Chettamart
 Chiraphan Kuladilok

ABSTRACT

Doi Tung Tourism Plan, one of the major components of the Royal Forest Department's forest development plan under the Doi Tung Project, was prepared by Kasetsart University's Faculty of Forestry. A chief objective of the plan was to be used as a framework for tourism development to enhance the project area's environmental conservation and local socio-economic conditions. Survey data along with field observation and secondary information were analysed and assessed. Some important recommendations for the first five-year actions were: to develop a hilltribe cultural center and a visitor service center near Ban Egor Pa-Kluay; improve visitor facilities at Wat Phrahad Doi Tung and Ban Egor Pa-kha; better overall landscape and develop interpretive facilities at Phra Sathup Changmeob; and carry on other activities as prioritized in the work schedule.

บทคัดย่อ

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวและนันทนาการ พื้นที่โครงการพัฒนาดอยตุง เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานพัฒนาป่าไม้ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ โดยมีคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นผู้ศึกษาจัดทำแผน วัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในพื้นที่โครงการอันจะส่งผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเกื้อหนุนสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น วิธีการศึกษาจัดทำแผนโดยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ทวนผู้ไปเก็บข้อมูลทุติยภูมิที่จำเป็น ผลที่ได้จากการศึกษาที่ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการในช่วง 5 ปีแรก ที่สำคัญได้แก่ การก่อสร้างศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาและศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบริเวณใกล้กับบ้านอีโก้ป่ากล้วย ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บริเวณวัดพระธาตุดอยตุงและบ้านอีโก้ป่ากล้วย ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติบริเวณพระสถูปช้างมูบ และดำเนินการด้านอื่น ๆ ตามลำดับ

¹⁾ ภาควิชาอนุกรมวิธาน คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กท. 10808

²⁾ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กท. 10808

คำนำ

รัฐบาลได้ริเริ่มโครงการพัฒนาคอกสูงขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 อันเนื่องมาจากสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่คอกสูง ได้ถูกทำลายโดยการตัดไม้ทำลายป่าจนมีสภาพเสื่อมโทรมอย่างหนัก ก่อปรกับสมเด็จพระกนิษฐาธิราชธรรมราชชนนีก็ทรงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงทรงมีพระราชดำริสนับสนุนให้อัดทำโครงการพัฒนาคอกสูงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีระบบ เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนอย่างมั่นคงสืบไป โครงการพัฒนาคอกสูงมีกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในเป็นหน่วยงานกลางในการประสานการปฏิบัติงานร่วมกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น 5 แผนงาน มีแผนงานพัฒนาป่าไม้เป็นแผนงานหลักแผนหนึ่งซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แผนงานพัฒนาป่าไม้มีโครงการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและนันทนาการพื้นที่โครงการพัฒนาคอกสูงด้วย โดยกรมป่าไม้ได้มอบหมายให้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องนี้

เพื่อจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่โครงการพัฒนาคอกสูงให้สอดคล้องกับเป้าหมายหลักของโครงการพัฒนาคอกสูง เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในพื้นที่คอกสูง ที่จะส่งผลไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นและบริเวณใกล้เคียง โดยสนับสนุนให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การกระจายรายได้

การเรียนรู้และเข้าใจถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชนบทธรรมเนียมประเพณีของชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวเขาที่พร้อมจะต้อนรับนักท่องเที่ยวและการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับด้านการรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวขณะที่อยู่ในพื้นที่คอกสูง

วิธีการศึกษา

การศึกษาจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่โครงการพัฒนาคอกสูง จะครอบคลุมเนื้อหา ด้านนโยบายการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติระดับต่าง ๆ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยว การประเมินศักยภาพและข้อจำกัดต่าง ๆ เพื่อใช้กำหนดแนวทางในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่คอกสูง โดยการจัดทำแผนครั้งนี้จะยึดถือกระบวนการและขั้นตอนของการวางแผนอย่างเคร่งครัด ซึ่งการจัดทำแผนนั้นเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ ทั้งทางด้านชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการบริหารและการจัดองค์การที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปปฏิบัติได้ภายใต้ขีดความสามารถในการดำเนินงานขององค์กรที่เกี่ยวข้อง และข้อจำกัดของงบประมาณ

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา จะเป็นข้อมูลที่ได้รับการสำรวจภาคสนาม ประกอบด้วย ข้อมูลทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เกี่ยวกับลักษณะที่ตั้งของทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในพื้นที่โครงการและบริเวณใกล้เคียง คุณสมบัติด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยวตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน ทั้งในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงนอกจากนี้ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับตลาดการท่องเที่ยว ได้แก่ จำนวนและโครงสร้างของนักท่องเที่ยว แหล่ง

ที่มาของนักท่องเที่ยว กุศลกาลท่องเที่ยว รูปแบบ และพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว การกระจายตัวของนักท่องเที่ยว โดยการสูบตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวที่ชาวไทย จำนวน 187 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 180 คน ในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2531 ถึงเดือนมีนาคม 2532

สำหรับข้อมูลทางด้านพฤติกรรม จะเป็นข้อมูลที่ได้รวบรวมจากแหล่งเอกสาร วารสารต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นต่อพื้นที่โครงการ โดยทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่ การคมนาคม ความเป็นมาของการพัฒนาของจุดประวัติศาสตร์ของพื้นที่ สถานภาพทางกฎหมายของพื้นที่ ลักษณะทางกายภาพ-ชีวภาพของพื้นที่ ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ตลอดจนแผนผังแสดงแนวเขต และการใช้ที่ดินในพื้นที่โครงการและบริเวณใกล้เคียง

ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสำรวจ รวบรวม และสังเคราะห์ จะถูกนำมาวิเคราะห์ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พร้อมทั้งประเมินสถานภาพ สักยภาพและข้อจำกัด ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของศูนย์ เสนอต่อกรมป่าไม้และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลและวิจารณ์

จากการศึกษาทางด้านพฤกษศาสตร์การท่องเที่ยวของพื้นที่คลองจันทน์ จะมีอยู่ทั้ง 3 ประเภทคือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์โบราณคดี ศิลปกรรม ศาสนา และประเภทวัฒนธรรม แต่ก็ยังมีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอยู่จำนวนจำกัด สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของชาวไทยและชาวต่างประเทศ คือพระธาตุคลองจันทน์ และหมู่

บ้านชาวเขาบางหมู่บ้าน แต่จะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับเรื่องน้ำอยู่มากเนื่องจากมีแหล่งน้ำอยู่น้อย ซึ่งจะต้องใช้เพื่อการเกษตรด้วย สิ่งที่ได้เปรียบคือ สภาพภูมิประเทศของคลองจันทน์เป็นภูเขาสูงชัน ทำให้มีทัศนียภาพที่สวยงามและสภาพอากาศที่หนาวเย็นเกือบตลอดปี จึงเป็นปัจจัยที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากระดกหนึ่ง ตลอดจนความพร้อมด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ที่กำลังปรับปรุงอยู่อย่างพร้อมเพรียง ก็จะทำให้ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวมีสูงขึ้นตามไปด้วยในอนาคตอันใกล้

ทางด้านตลาดการท่องเที่ยว คลองจันทน์ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย กล่าวถึงในปี พ.ศ. 2531 นักท่องเที่ยวจำนวน 882,146 คน ที่เดินทางเข้าท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ได้เดินทางไปเที่ยวคลองจันทน์ 256,417 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 30.81 จากการประมาณการยังพบว่า เมื่อสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (ปีพ.ศ.2534) ส่วนแบ่งของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาคลองจันทน์ 288,089 คน และเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฉบับที่ 7 (ปี พ.ศ. 2539) จะถึง 343,888 คน ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนที่สูง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากสภาพแวดล้อมของคลองจันทน์ในปัจจุบัน แต่ถ้าหากการพัฒนาคลองจันทน์ไปตามโครงการต่าง ๆ ที่กำหนดรวมทั้งการประชาสัมพันธ์ไปสู่ตลาดการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ จะทำให้ส่วนแบ่งของนักท่องเที่ยวจากตลอดนักท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย มีปริมาณและร้อยละสูงขึ้นกว่าที่คาดหมายไว้

ในภาพรวมแล้ว ศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่คลองจันทน์ค่อนข้างสูง ถึงแม้จะมีข้อจำกัดอยู่บ้าง แต่เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของรัฐบาลและความใฝ่พระทัยของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีแล้ว การพัฒนาด้านการ

ห้องที่จอดรถออดูภูมิอากาศประสบผลสำเร็จค่อนข้างมาก

แนวทางการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เพื่อรองรับการห้องเที่ยวในพื้นที่โครงการดอยดุงในช่วงแผน 5 ปีแรก ไม่ว่าจะรูปแบบของการเดินทางจะเป็นอย่างไรมีดังนี้คือ

1) ดำเนินการก่อสร้างศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาที่มีขนาดสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวครั้งหนึ่ง ๆ ประมาณ 50-80 คน บริเวณใกล้กับบ้านอีโก้ปากสวย เพื่อใช้เป็นสถานที่แสดงและขายผลผลิตต่าง ๆ อันเป็นฝีมือของชาวเขาเผ่ามูเซอ อีโก้ และโครงการพัฒนาดอยดุง และอาจใช้สถานที่นี้เป็นที่แสดงศิลปวัฒนธรรมของชาวเขา นอกจากนี้ควรจัดให้มีบริการอาหารและเครื่องดื่มด้วย แต่เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้มีที่ว่างจำกัดการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ อาจต้องแยกออกจากกันเป็นสัดส่วน มีหลายอาคาร สิ่งนั้นก่อนดำเนินการพัฒนา จำเป็นต้องจัดทำผังบริเวณ (site plan) ครอบคลุมรายละเอียดต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น ตำแหน่งและแบบของอาคาร วัสดุที่ใช้ ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาอาคารท่องเที่ยว ที่จอดรถ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา การตกแต่งสถานที่และระบบการไหลเวียนของการจราจร เป็นต้น

2) จัดสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (visitor center) ในบริเวณเดียวกับศูนย์วัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อใช้เป็นแหล่งให้ความรู้ ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวดอยดุง แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงราย และกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการพัฒนาดอยดุง ความจุของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน ควรออกแบบให้มีขนาดสามารถรองรับนักท่องเที่ยวครั้งหนึ่ง ๆ ประมาณ 50-80 คน

ภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ควรจัดให้มีสิ่งต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ก) ห้องโถง (lobby) สำหรับนั่งพักผ่อน และสามารถชมทิวทัศน์ภายนอกได้ ข) เคาน์เตอร์สอบถาม และให้บริการด้านข่าวสาร ซึ่งจำเป็นต้องจัดเจ้าหน้าที่ประจำ ที่สามารถพูดได้ด้อยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี ค) จัดให้มีห้องฉายสไลด์และภาพยนตร์ที่เป็นการแนะนำเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาดอยดุงในแง่มุมต่าง ๆ จุดท่องเที่ยวพักผ่อน กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวควรเข้าร่วม ข้อควรปฏิบัติระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว และเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ขนาดความจุของห้องฉายสไลด์ประมาณ 30-40 คน ง) มุมนิทรรศการ (exhibits) ควรจัดให้มีขึ้นเพื่อแสดงเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น พระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผังจำลองของพื้นที่ดอยดุง ความเป็นมาและกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการพัฒนาดอยดุง ชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับดอยดุง เป็นต้น

เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่ง (ประมาณ 8%) เป็นชาวต่างประเทศ และมีแนวโน้มว่าจะมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้น ดังนั้นสิ่งต่าง ๆ ภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ควรมีความอังกฤษกำกับไว้ด้วย

3) บริเวณวัดพระธาตุดอยดุง ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญของการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศในปัจจุบัน ควรจะต้องมีการปรับปรุงถึงอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ หลายประการ ได้แก่ ก) ปรับปรุงลานจอดรถและระบบการไหลเวียนของการจราจร (traffic flow) ให้เป็นระเบียบ ข) ถางขยายถนนขึ้นลง ให้มีความกว้างได้มาตรฐาน พร้อมปรับผิวจราจรและทางระบายน้ำ เพื่อลดปริมาณน้ำไหลบ่า และการกัด

ระพีงหลายของดินสามโหล่งทาง ก) สร้างห้องน้ำ
ห้องสุขา จำนวน 4 ห้อง บริเวณด้านล่าง ตรงทางขึ้น
พระธาตุ ง) จัดให้มีที่รองรับขยะ บริเวณลาดจอดรถ
รถและระบบการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล จ) ตกแต่ง
สภาพภูมิทัศน์บริเวณวัด โดยการปลูกไม้ดอกไม้
ประดับตามความเหมาะสม และ ฉ) ออกแบบและ
พัฒนาทางเท้าให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเดินสัมผัส
กับธรรมชาติของป่าข้างเคียงและชมทัศนียภาพ
ทั่วไป และบริเวณทางเท้านี้ ควรจัดให้มีเครื่องหมาย
และแผ่นป้ายที่บรรยายถึงสิ่งที่น่าสนใจต่าง ๆ
เช่นสภาพป่า ต้นไม้สำคัญบางชนิด ลักษณะทาง
ธรณีวิทยา สภาพภูมิประเทศ และทิวทัศน์ที่มอง
เห็นได้ เป็นต้น

4) หมู่บ้านอีโก้ป่าคา ซึ่งเป็นจุดแรกที่นัก
ท่องเที่ยวจำนวนมากที่ขึ้นลอยดงมักจะหยุดแวะชม
หมู่บ้านและวิถีความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าอีโก้
ควรจะต้องปรับปรุงบริเวณลานจอดรถ โดยการ
ปรับพื้นที่ผิวให้เรียบแน่น สามารถใช้ได้โดยปลอดภัย
ทุกฤดูกาล จัดระเบียบการจอดรถให้ได้จำนวนมาก
ที่สุดเท่าที่ภูมิประเทศจะอำนวย ข) จัดหาที่รองรับ
ขยะและสิ่งปฏิกูล และติดตั้งตามจุดต่าง ๆ ที่นัก
ท่องเที่ยวไปจนถึง ค) จัดทำและติดตั้งเครื่องหมายและ
แผ่นป้าย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บ่งชี้ทิศทาง
และบรรยายถึงสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับหมู่บ้านและการ
ดำรงชีวิตของอีโก้ ง) ขยายและปรับปรุงร้านค้า
สวัสดิการให้มีมาตรฐานดีขึ้น เพื่อบริการขาย
สินค้าปลอดกรรมท้องถิ่นและของใช้เบ็ดเตล็ดที่จำเป็น
แก่นักท่องเที่ยว จ) พัฒนาจัดทำจุดชมวิวบริเวณด้าน
หน้าหน้าของสระที่ชาวเขา พร้อมแผ่นป้ายนิทรรศการ
เพราะบริเวณดังกล่าวสามารถชมทิวทัศน์ด้าน
ทิศตะวันออกและทิศใต้ของดอยสูงได้ชัดเจน

5) บริเวณพระธาตุช้างมูก ซึ่ง เป็นยอดเขา
สูงยอดหนึ่งของดอยสูง และอยู่บริเวณเขตแดน
ระหว่างไทยกับพม่า จึงสามารถพัฒนาเป็นจุดพัก

ผ่อนชมวิวที่ดีที่สุดจุดหนึ่ง โดย ก) จัดให้มีลานจอด
รถที่กว้างขวางมากพอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดของ
ภูมิประเทศ ข) ตกแต่งสภาพภูมิทัศน์บริเวณพระ-
ธาตุให้ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น
โดยการปลูกต้นไม้ยืนต้นที่ให้ร่มเงา มีรูปทรงสวย
งามและโตเร็วพร้อมปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ค)
พัฒนาจัดทำจุดชมวิวโดยรอบ พร้อมแผ่นป้ายนิทรรศการ
ที่ให้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ
ทิวทัศน์ที่มองเห็นการใช้ที่ดินของชาวเขาในอดีต
และปัจจุบัน ตลอดจนควรมีการจัดทำแผนที่ชาวเขา
อยู่ในพื้นที่อย่างแท้จริง เพื่อป้องกันมิให้ชาวเขานำ
พื้นที่ไปขายให้กับภาคเอกชน และเรื่องอื่น ๆ ที่
สัมพันธ์กับโครงการดอยสูง และ ง) จัดให้มีโตะ
ปิกนิกจำนวน 4-8 โตะ เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว
พร้อมที่รองรับขยะและสิ่งปฏิกูลตามจุดต่าง ๆ

6) พัฒนาจัดทำจุดชมวิวพระตำหนักฯ บริเวณ
กิโลเมตรที่ 12 จุดนี้จะใช้เป็นจุดหยุดพัก เพื่อให้นัก
ท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับความโดดเด่นและความสวย
งามของพระตำหนักฯ พร้อมทั้งจัดทำและติดตั้ง
แผ่นป้ายนิทรรศการที่อาจบรรยายถึงประวัติความเป็น
มาของพระตำหนักฯ และการประทับแรม
ของสมเด็จพระศรีฯ ในช่วงปีหนึ่ง ๆ

7) บริเวณพื้นที่ทรงงานทั้งหมด ก) ปรับพื้นที่
ผิวจราจรที่นำไปสู่ที่ทรงงานต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะ
รองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยวได้สะดวกสบาย
ตามความเหมาะสม ข) ควรจัดทำเครื่องหมายและ
แผ่นป้าย ระบุดึงข้อกั๊กกรรม วัตถุประสงค์ และ
การดำเนินงานโดยย่อของแต่ละกิจกรรมติดตั้งไว้
บริเวณทางเข้าพื้นที่ทรงงาน และ ค) ควรพิจารณา
จัดทำทางเท้าสำหรับนักท่องเที่ยว ให้มีโอกาสได้ชม
และศึกษานิ่งกิจกรรมต่าง ๆ ตามพระราชดำริ โดย
ไม่เป็นการรบกวนเจ้าหน้าที่หรือคนงานต่าง ๆ

8) ออกแบบและจัดทำแผ่นพับ (brochure
หรือ leaflet) ที่ให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ

คอยดูง กิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจพร้อมแผนผังแสดงจุดหรือสถานที่สำคัญต่าง ๆ และเส้นทางรถยนต์ และทางเดินเท้าของพื้นที่คอยดูงและบริเวณใกล้เคียง จำนวน 50,000 ชุด แผ่นพับนี้อาจขายในราคาต้นทุนให้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจทั่วไป

๑) บริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ตอนล่างที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มน้ำหรงนางนอย ขุนน้ำนางนอย วัดอ่าปลา ควรพิจารณาส่งเสริมให้มีการจัดทำผังบริเวณ (site plan) โดยยึดหลักภูมิสถาปัตยกรรม ก่อนที่จะมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมานี้มีศักยภาพค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านตลาดการท่องเที่ยว ดังนั้นในช่วงของแผน ๕ ปีแรกจึงมีความจำเป็นที่จะพัฒนาต่อก่อนข้างน้อย ยกเว้นควรจัดทำผังบริเวณ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้เท่านั้น โดยอาจขอความร่วมมือจากภาควิชาภูมิสถาปัตย์กรม ภูเขา ลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาช่วยดำเนินการให้

สรุปข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวคอยดูง

ในภาพรวมแล้ว ศักยภาพของการพัฒนาคอยดูงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่อนข้างสูง โดยมีกรอบความคิดและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวและนันทนาการ ที่สอดคล้องกับระบบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม สนับสนุนให้เกิดการกระจายรายได้ และการจ้างงาน ไปสู่ราษฎรท้องถิ่นและบริเวณใกล้เคียง โดยกำหนดว่าโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงของแผน ๕ ปีแรก ควรมีลักษณะเป็น day trip tourism และพยายามเน้นกิจกรรมด้านสื่อความหมายธรรมชาติ (nature interpretation) เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ของพื้นที่

สำหรับแนวทางการพัฒนาในช่วงของแผน ๕ ปีแรก สามารถกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ เรียงลำดับความสำคัญก่อนหลังได้ดังตารางที่ ๑

Table 1. Action schedule in priority for Doi Tung tourism development during 1990-1994

Activity	Lead Agency	Supporting Agency	Estimated Budget (mill. baht.)	Year				
				1990	1991	1992	1993	1994
1. Prepare detailed site plan for cultural and visitor service center	Mae-Fa Luang Foundation Tourism Authority of Thailand	Internal Security Task Force Royal Irrigation Dept. Royal Forest Dept. Royal Highway Dept. Chiangrai Provincial Gov't.	0.15	x				
2. Construct and complete cultural and visitor service center	as above	as above	6.0	x	x	o	o	o
3. Improve visitor facilities at Wat Phrahad Doi Tung	Religion Dept. Fine Arts Dept. Chiangrai Provincial Gov't.	Royal Highway Dept. Royal Forest Dept. Internal Security Task Force	0.8	x	o	o	o	o
4. Prepare visitor brochure 50,000 cop./year	Mae-Fa Luang Foundation Tourism Authority of Thailand	Royal Forest Dept. Internal Security Task Force	0.15	x	x	x	x	x
5. Develop viewpoint area at kilometer 12 post	Royal Highway Dept. Royal Forest Dept.	Mae-Fa Luang Foundation Chiangrai Provincial Gov't.	1.2		x	o	o	o
6. Improve landscape and develop interpretive facilities at Phra Sathup Changmoob	Mae-Fa Luang Foundation Royal Forest Dept. Fine Arts Dept.	Royal Irrigation Dept. Royal Highway Dept. Internal Security Task Force	0.6			x	o	o
7. Improve visitor facilities at Ban Egar Pa-Kha	Public Welfare Dept. Mae-Fa Luang Foundation Royal Highway Dept.	Royal Forest Dept. Internal Security Task Force Chiangrai Provincial Gov't.	3.0			x	o	o
8. Improve road surface and erect signs and labels around Princess Mother's work-site	Mae-Fa Luang Foundation Royal Highway Dept.	Royal Forest Dept. Internal Security Task Force	1.0			x	o	o
9. Prepare site plan for some tourism spots along Doi Tung boundary	Royal Forest Dept. Chiangrai Provincial Gov't.	Mae-Fa Luang Foundation Religion Dept.	0.15				x	

x = starting year/completing year

o = maintenance

เอกสารอ้างอิง

- โครงการพัฒนาตอยสูง. 2531. แผนงานหลักโครงการพัฒนาตอยสูง จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2532–2533. หจก. ส.ศิริการพิมพ์, กรุงเทพฯ. 118 น.
- โครงการพัฒนาตอยสูง. 2531. สรุปผลงานโครงการพัฒนาตอยสูง จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2532–2533. หจก. ส.ศิริการพิมพ์, กรุงเทพฯ. 117 น.
- ACT Consultants Co. Ltd. 1987. Tourism Development Master Plan for Chiangrai. 588 pp.
-